

Nr 232.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 2 och 3 §§ i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; given Stockholms slott den 20 mars 1928.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 2 och 3 §§ i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

N. Gärde.

Förslag

till

Lag

**om ändrad lydelse av 1, 2 och 3 §§ i lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3)
om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.**

Häri genom förordnas, att 1, 2 och 3 §§ i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt skola, 1 och 2 §§ i nedan angivna delar, hava följande ändrade lydelse:

1 §.

Kungl. Maj:ts regeringsrätt skall intill utgången av år 1934 utgöras av nio regeringsråd. Därefter skall antalet regeringsråd, i den mån sådant i följd av inträffade ledigheter kan ske, nedbringas till sju. En av regeringsrättens lagfarna ledamöter skall, enligt vad därom är särskilt stadgat, tjänstgöra i lagrådet.

Med iakttagande — — — — fördela tjänstgöringskyldigheten.

2 §.

Besvär, som jämlikt författningarna må hos Konungen fullföljas i statsdepartementen, skola, med de undantag, varom nedan i denna paragraf och i 3 § sägs, tillhöra regeringsrättens upptagande och avgörande i följande mål:

2:o) mål om beslut av landsting, av kommun, annan menighet eller deras representationer, så framt ej klagan föres över Konungens befallningshavandes beslut i anledning av sökt fastställelse å beslut, varom förmåles i 14 § 1. lagen om polisväsendet i riket, eller ock målet angår skolväsendets ordnande;

mål om nybyggnad, inredning eller reparation av allmän byggnad, som av menighet skall byggas och underhållas, om stället för sådan byggnads uppförande;

mål angående fattigvården, så framt ej klagan rör Konungens befallningshavandes beslut i fråga om skyldighet för fattigvårdssamhälle att hava egen fattigvårdsanstalt eller del i sådan;

mål angående samhällets barnavård;

mål om barnavårdsnämnds beslut i fråga, som avses i lagen om barn utom äktenskap;

mål angående allmän pensionsförsäkring;

13:o) mål om Konungens befallningshavandes beslut rörande förordnande till vägdelning, till syn rörande dikning, vattenavledning eller flottning eller till annan dylik förrättning;

mål om förordnanden till lantmäteriförrättningar, om lantmätares avstängande från rätt till nya förordnanden;

15:o) mål om kyrkobokföring, lysning eller annat kungörande till äktenskap, utfärdande av äktenskapscertifikat, företagande av vigsel;

3 §.

Därest i mål, som enligt 2:o) av 2 § tillhör regeringsrättens upptagande, klagan rör myndighets beslut i anledning av sökt fastställelse å landstings, menighets eller dess representations beslut, eller mål, som i andra stycket av samma punkt sägs, angår skolväsendets ordnande, skall regeringsrätten, med eget utlåtande, överlämna målet till avgörande av Konungen i statsrådet.

Samma lag vare, där besvärsmål angår flera ämnen, av vilka något, men ej alla tillhöra regeringsrättens upptagande.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1928.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 9 mars 1928.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, GÄRDE, PETERSSON, ROSÉN, HAMRIN, LYBERG, VON STOCKENSTRÖM.

Efter gemensam beredning med cheferna för social-, finans- och jordbruksdepartementen samt t. f. chefen för ecklesiastikdepartementet anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Thyrén:

Regeringsrättens organisation.

»Nu gällande föreskrifter angående regeringsrättens sammansättning och verksamhet återfinnas i §§ 17, 18, 22, 23 och 25 regeringsformen samt i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Enligt § 17 regeringsformen skall Konungens rätt att pröva och avgöra besvär, som jämlikt författningarna må hos Konungen fullföljas i statsdepartementen, i den omfattning, som bestämmes i särskild lag, uppdragas minst sju av Konungen utnämnda män, som förvaltats civil beställning samt däruti ådagalagt insikt, erfarenhet och redlighet. Dessa kallas regeringsråd och utgöra Konungens regeringsrätt. Minst två tredjedelar av hela antalet regeringsråd skola hava fullgjort vad författningarna föreskriva dem, som uti domareämbeten må nyttjas. Enligt § 22 regeringsformen prövas och avgöras mål i regeringsrätten av fem ledamöter; så ock av fyra, där tre av dem äro ense om slutet. Uti 1 § i regeringsrättslagen stadgas, att regeringsrätten skall utgöras av sju regeringsråd, av vilka en tjänstgör i lagrådet, att regeringsrättens arbete skall fortgå minst fyrtio veckor om året samt att de i regeringsrätten tjänstgörande ledamöterna äga sig emellan fördela tjänstgöringsskyldigheten. I regeringsrätten tjänstgöra sålunda sex regeringsråd.

Arbetsförhållandena i regeringsrätten.

Frågan om arbetsförhållandena i regeringsrätten har tidigare varit föremål för övervägande. Under de första åren av regeringsrättens verksamhet utgjorde antalet till regeringsrätten inkommande mål något över 1,300 per år. Emellertid orsakade de under krigstiden inträdda förhållandena en mycket kraftig ökning i tillströmningen av mål till regeringsrätten. Den arbetsbalans, som därmed uppstått, har sedermera icke kunnat avarbetas. Åtgärder hava dock tidigare vidtagits i syfte att nedbringa balansen. Sålunda förordnades genom kungörelsen den 12 december 1924, nr 528, att besvär, som enligt dittills gällande bestämmelser kunnat hos Kungl. Maj:t fullföljas i statsdepartementen och i följd härav prövats av regeringsrätten, skulle i stället

fullföljas till och avgöras i kammarrätten beträffande vissa mål om avlöningsförmåner, mål om resekostnads- och traktamentsersättning samt vissa mål om delaktighet i eller avgift till pensionsinrättning eller annan sådan anstalt eller kassa och om rätt till pension eller dylik förmån. Vidare förordnades, att dylika mål ävensom vissa på kammarrättens prövning beroende anmärkningsmål, mål om avkortning och avskrivning av allmänna medel eller av persedlar samt reskontreringsmål i allmänhet icke skulle få från kammarrätten fullföljas. Ytterligare förordnades genom kungörelse samma dag, nr 533, att mål om familjeunderstöd åt värnpliktiga skulle, där besvär i dylika mål dittills prövats av regeringsrätten, i stället avgöras i kammarrätten.

Den sålunda vidtagna begränsningen av de grupper av mål, som fått hos Kungl. Maj:t i regeringsrätten fullföljas, grundade sig på ett av statens besparingskommitté den 8 december 1923 i ämnet avgivet förslag. Berörda förslag, som dock jämväl innefattade, att vissa andra mål skulle undandragas regeringsrättens prövning, beräknades av kommittén medföra en avlastning med ungefär en fjärdedel av regeringsrättens arbetsbörda och minskning med en femtedel av antalet till regeringsrätten fullföljda mål. Emellertid har — mot vad som antogs — någon minskning av betydelse i tillströmningen av mål till regeringsrätten icke inträtt efter ikraftträdandet den 1 januari 1925 av nu berörda föreskrifter. Visserligen inträffade under år 1925 en ringa tillbakagång i antalet inkommande mål, men redan år 1926 framträdde åter tendens till stegring. Ytterligare åtgärder visade sig därför erforderliga. Man inriktade sig därvid dels på åtgärder ägnade att minska tillströmningen av mål dels ock på åtgärder, som skulle möjliggöra, att ett större antal mål per år bleve föredragna till avgörande. Förslag i nämnda hänseenden förelades 1926 års riksdag och vunno i huvudsak riksdagens godkännande. Sålunda upphörde genom lag den 5 mars 1926 regeringsrättens obligatoriska hörande över ansökningar i fideikommissärenden. I syfte att befordra en snabbare handläggning av målen i regeringsrätten genomfördes vidare vissa bestämmelser för åstadkommande av en förbättrad föredragning. För att säkerställa tillgång till fullt kvalificerade föredragande vidtogs sådan ändring i 5 § regeringsrättslagen, att Kungl. Maj:t vid förordnande av föredragande i regeringsrätten icke vidare skulle vara i sitt val bunden vid ämbets- eller tjänstemän inom visst departement. För beredande av nödiga avlöningsmedel till bestridande av föredragningen och eventuellt annat mera kvalificerat arbete uppfördes i staten för vissa departement särskilda ordinarie tjänster.

Emellertid hava ej heller de år 1926 beslutade åtgärderna visat sig tillräckliga för balansens nedbringande till normal omfattning. Huru förhållandena för tiden efter år 1920 tett sig i avseende å antalet till regeringsrätten inkomna, där avgjorda och balanserade mål framgår i övrigt av följande sammanställning:

Mål.	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927
Under året inkomna	2,423	2,455	2,648	2,545	2,420	2,582	2,590
Under året avgjorda eller eljest handlagda .	2,202	2,061	1,935	1,912	1,880	2,103	2,702
Vid årets utgång balanserade	1,839	2,233	2,946	3,579	4,119	4,650	4,538

Angående balansens fördelning på de olika departementen må hänvisas till nedanstående uppgifter:

Mål från	Antal mål, som balanserats till år						
	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928
Justitiedepartementet	46	31	92	95	73	18	17
Försvarsdepartementet	213	430	566	600	495	277	56
Socialdepartementet	114	119	144	133	163	297	417
Kommunikationsdepartementet	234	159	181	253	339	428	489
Finansdepartementet	818	1,089	1,568	2,134	2,582	2,987	2,946
Ecklesiastikdepartementet	177	109	115	147	200	324	284
Jordbruksdepartementet	151	170	152	92	103	143	151
Handelsdepartementet	86	126	128	125	164	176	178
	1,839	2,233	2,946	3,579	4,119	4,650	4,538

Här återgivna siffror utvisa, att intill 1927 balansen av oavgjorda mål befunnit sig i oavbruten stegring, varemot under sistnämnda år ett något större antal mål avgjorts än som under samma år inkommit till regeringsrätten. Enligt vad jag inhämtat, är emellertid det för sistförflutna året uppnådda högre arbetsresultatet att tillskriva, förutom viktiga ändringar beträffande föredragningen, jämväl den omständigheten att under året i större än normal omfattning till avgörande förekommit vissa grupper ensartade mål. Genom bestämmelser i förordningen den 27 juni 1927, nr 311, om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid allmän fastighetstaxering år 1928 samt i förordningen samma dag, nr 310, om fastighetstaxering år 1929 har rätten att anföra besvär över kammarrättens i mål om fastighetstaxering för åren 1928 och 1929 meddelade utslag begränsats till sådana fall, där besvären angå vissa rättsfrågor. Även om en avsevärd avlastning av mål från regeringsrätten härigenom vinnas — till regeringsrätten hava under åren 1925—1927 i medeltal årligen inkommit 340 mål om fastighetstaxering — kommer dock verkan härav först efter ganska lång tid att göra sig märkbar. För närvarande äro omkring 600 mål om taxering av fast egendom beroende på regeringsrättens prövning.

I betraktande av nu anförda förhållanden har det ansetts oundgängligt att till förnyat övervägande upptaga frågan om nedbringande av den i regeringsrätten befintliga arbetsbalansen. Regeringsrättens ledamöter hava uti en till mig den 15 december 1927 överlämnad promemoria ifrågasatt dels huruvida icke avgörandet i sista instans av vissa ytterligare grupper av mål lämpligen skulle kunna överflyttas från regeringsrätten till annan myndighet, dels huruvida icke tillströmningen till regeringsrätten av beskattningsmål, vilka utgöra huvudparten av de på denna domstols prövning beroende målen, kunde minskas genom införande av fullföljdsavgifter eller vidtagande av andra liknande åtgärder, dels ock huruvida icke ökning av antalet regeringsråd borde ske.

Den undersökning, som ägt rum rörande möjligheten att från regeringsrätten till annan myndighet överflytta prövningen i sista instans av ytterligare grupper av mål, har emellertid för det angivna syftet visat sig föga givande. Rörande denna utredning, vilken delgivits regeringsrättens ledamöter, hava

Regeringsrätten befräas från vissa grupper av mål.

dessas uttalande, att av densamma visserligen syntes framgå, att vissa ytterligare mindre grupper av mål möjligen borde göras till föremål för överflyttning till annan myndighet. Men, så vitt utredningen gäve vid handen, syntes genom bestämmelser i berörda avseende, vilka icke torde ifrågakomma i andra fall än där sådant med hänsyn till målens natur utan större olägenhet kunde ske, någon mera betydande inskränkning i de regeringsrätten åvilande arbetsuppgifterna knappast stå att vinna.

Jag går nu att angiva de grupper av mål, från vilkas handläggning regeringsrätten syntes kunna befrias, jämte därav påkallade ändringar i regeringsrättslagen.

Uti 31 § tredje stycket i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården stadgas, att fattigvårdssamhälle, som på grund av det ringa antalet understödstagare eller eljest kan anses icke vara i behov av egen anstalt eller del i sådan, må efter Konungens befallningshavandes beprövande kunna tills vidare befrias från skyldighet härutinnan. Besvär över Konungens befallningshavandes beslut i dylika mål anföras hos Kungl. Maj:t; och på grund av stadgandet i 2 § 2:o) tredje stycket regeringsrättslagen, enligt vilket mål angående fattigvården tillhöra regeringsrättens upptagande, skola ifrågavarande mål i sista instans därstädes avgöras.

Vissa fattigvårdsmål.

Vid den genom regeringsrättslagen verkställda utskiftningen av mål mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten har såsom vägledande grundsatser iakttagits, att åt regeringsrätten borde uppdragas mål av huvudsakligen rättslig karaktär. Därest en verklig lättnad skulle vinnas i statsrådets arbetsbörda, ansågs det emellertid av nöden, att till regeringsrätten överflyttades jämväl mål, vilka kunde synas i övertvägande grad falla inom området för administrationens fria prövning. Dock ansågos sådana mål böra bedömas av regeringen, i vilka avgörandet hade den vikt för det allmänna, att deras överflyttning, tvärt emot syftet med reformen, kunde synas innebära ett försvagande av regeringsmakten.

Då behov nu föreligger att åstadkomma en lindring i regeringsrättens arbetsbörda, synes hinder ej böra möta för att från regeringsrätten till Kungl. Maj:t i statsrådet överflyttas den grupp av mål, varom förmåles i 31 § tredje stycket i lagen om fattigvården. Ifrågavarande mål lära närmast vara att hänföra till rena förvaltningsfrågor, däri en fri prövning är lämnad åt den beslutande myndigheten. Ändringen torde i regeringsrättslagen böra komma till uttryck på det sätt att till det i 2 § 2:o) i regeringsrättslagen förekommande tredje stycket 'mål angående fattigvården' tillägges 'så framt ej klagan rör Konungens befallningshavandes beslut i fråga om skyldighet för fattigvårdssamhälle att hava egen fattigvårdsanstalt eller del i sådan'.

Enligt 15:o) första stycket i 2 § regeringsrättslagen skola mål om antagande av släktnamn upptagas och prövas av regeringsrätten.

Mål om antagande av släktnamn.

Ansökan om antagande av släktnamn skall enligt 2 § i förordningen den 5 december 1901 angående antagande av släktnamn ingivas eller insändas till

Konungens befallningshavande i det län, där sökanden är kyrkobokförd. Konungens befallningshavande skall under iakttagande av vissa i förordningen närmare angivna bestämmelser pröva ansökningen samt, om Konungens befallningshavande finner ansökningen böra avslås, därom efter anslag meddela beslut. Klagan över dylikt beslut må föras hos Kungl. Maj:t och skall på grund av förenämnda stadgande i regeringsrättslagen upptagas och avgöras av regeringsrätten. Finner Konungens befallningshavande däremot, att ansökningen ej bör avslås, åligger det Konungens befallningshavande att insända ansökningshandlingarna till Konungen, som avgör ärendet i statsrådet. Den dualism, som sålunda föreligger i fråga om prövningen av ärenden om antagande av släktnamn, kan icke anses lämplig. Enklast synes enhetligheten i fråga om handläggningen av dessa ärenden kunna genomföras på det sätt, att desamma, vare sig de besvär- eller ansökningsvägen komma under Kungl. Maj:ts bedömande, skola avgöras i statsrådet. De ärenden, som i form av ansökningsmål bliva föremål för Kungl. Maj:ts prövning, utgöra för närvarande det övervägande flertalet. Och ur principiella synpunkter synas betänkligheter ej möta att befria regeringsrätten från prövning av besvär av nu förevarande slag. I anslutning till vad sålunda anförts torde första stycket av 2 § 15:o) regeringsrättslagen böra utgå.

Vissa
underställ-
ningsmål.

Enligt 3 § regeringsrättslagen åligger det regeringsrätten att med eget utlåtande till avgörande av Konungen i statsrådet överlämna mål, däri klagan rör myndighets beslut i anledning av sökt fastställelse å landstings, menighets eller dess representations beslut, så ock där mål, varom i 2 § 2:o) första eller andra stycket förmäles, angår skolväsendets ordnande.

I fråga om de kommunala målen har hänsyn till kommunernas autonomi inom därför utstakade gränser och till innebörden av de olika grunder, på vilka en kommuns beslut kan enligt kommunallagarna överklagas, ansetts fordra, att då en förvaltningsdomstol funnes, åt denna överlämnades avgörandet av dessa besvärsmål. Endast beträffande kommunala beslut, som erfordra myndighets fastställelse, och då klagan rör myndighets beslut i anledning av sökt sådan fastställelse, har avgörandet ansetts böra i sista hand ske hos Kungl. Maj:t i statsrådet. Emellertid förekommer det ofta, att fastställelse måste vägras av skäl, som utgör giltig anledning till besvär. Enär, om besvär över primärbeslutet anförts, dessa måste prövas av regeringsrätten, har för upprätthållande av enhet i rättstillämpningen ansetts nödigt föreskriva, att i mål om fastställelse av menighets beslut regeringsrätten skall avgiva utlåtande.

Bland mål, i vilka regeringsrätten på grund av stadgandet i 3 § regeringsrättslagen skall avgiva utlåtande, förekomma numera vissa grupper, där i regel allenast är fråga om lämpligheten eller ändamålsenligheten av ett fattat beslut. Så är fallet beträffande mål, där klagan rör länsstyrelses beslut i anledning av sökt fastställelse å av polisdistrikt eller landsting fattat beslut om avlöning eller pension åt sådan polisman, varom förmäles i lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket, om familjeunderstöd åt änka och barn efter så-

dan polisman, eller om begravningshjälp till hans dödsbo, eller klagan avser, huruvida i nämnda lag omförmäld befattningshavare vid polisväsendet skall vara ordinarie. Enligt 14 § i nämnda lag skall av polisdistrikt eller landsting fattat beslut av här angivet slag underställas länsstyrelsens prövning samt därvid oförändrat fastställas eller ogillas. I dessa mål är dock i regel blott fråga, huruvida av polisdistrikt eller landsting bestämt avlönings-, pensions- eller understödsbelopp kan anses skäligt.

En annan grupp dylika mål utgöres av mål om beslut av menighet eller dess representation, där beslutet rörer skolväsendets ordnande. Enligt 10 § 1 mom. i Kungl. Maj:ts förnyade stadga angående folkundervisningen i riket den 26 september 1921, nr 604, skall för varje skoldistrikt finnas ett reglemente. Förslag till reglemente upprättas av skolrådet och fastställs därefter i vissa i folkskolestadgan närmare angivna delar av kyrkostämman. Förslaget översändes härefter, så vitt kyrkostämmans beslut ej överklagas, till folkskoleinspektören, som har att jämte eget yttrande översända förslaget till domkapitlet för prövning och godkännande. Besvär över domkapitlets i denna ordning fattade beslut avgöres av Kungl. Maj:t i statsrådet. Om emellertid kyrkostämmans beslut i fråga, som rörer skolväsendets ordnande, överklagas, skola, vare sig frågan står i samband med reglementsändring eller icke, dessa besvär prövas av domkapitlet, och vill någon klaga över domkapitlets i sådan ordning fattade beslut, har regeringsrätten att avgiva utlåtande, varefter målet avgöres av Kungl. Maj:t i statsrådet.

Kommunala besvärsmål av sistberörda slag hava ansetts intaga en särställning på grund av den tillsynsrätt domkapitlet äger. Med begagnande av denna tillsynsrätt kan domkapitlet vid prövning av besvär i mål om skolväsendets ordnande gå utöver eller vid sidan av vad besvären innehålla. Dessa mål hava av denna anledning ansetts böra behandlas i samma ordning som mål angående fastställelse av menighets beslut. Någon skillnad mellan de mål av nu förevarande slag, som avgöras av Kungl. Maj:t i statsrådet utan regeringsrättens hörande, och de, i vilka regeringsrätten först avgiver utlåtande, föreligger dock i allmänhet icke. Vanligen är i båda fallen fråga om ändamålsenligheten av beslutade åtgärder.

I här omförmälda grupper av mål synes nu gällande föreskrift, att regeringsrätten skall avgiva utlåtande, kunna upphöra. Endast i sällsynta undantagsfall torde i dessa mål förekomma frågor av rättslig innebörd. I den mån så är händelsen, kan och bör Kungl. Maj:t i varje särskilt fall infordra regeringsrättens utlåtande.

Vad nu sagts äger dock icke tillämplighet, därest mål enligt andra stycket 2:o av 2 § regeringsrättslagen om nybyggnad, inredning eller reparation av skola eller om stället för sådan byggnads uppförande jämväl angår skolväsendets ordnande. Är detta händelsen, torde regeringsrätten fortfarande böra avgiva utlåtande av enahanda grund som föranlett, att mål om annan allmän byggnad, vilken skall av menighet underhållas, tillhör regeringsrättens upptagande.

I enlighet med vad nu anförts har förslag utarbetats till sådant tillägg till

2 § 2:o) första stycket av regeringsrättslagen, att vad där stadgas icke skall gälla beträffande förenämnda mål enligt 1925 års polislag och ej heller i avseende å mål, som angår skolväsendets ordnande. Vad sålunda föreslås, har ock påkallat ändring av 3 § regeringsrättslagen.

Mål om förordnande till lantmäteriförrättning.

I förevarande sammanhang torde ock böra företagas en av lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet påkallad ändring i regeringsrättslagen.

Uti 2 § 13:o) av regeringsrättslagen stadgas, att mål om Konungens befallningshavandes beslut rörande förordnande till lantmäteriförrättning, om befallningshavandens åtgärder till befordrande av lantmäteriförrättingars fortgång och behöriga verkställighet och om lantmätares avstängande från rätt till nya förordnanden skola prövas och avgöras av regeringsrätten.

Emellertid föreskrives numera i 2 kap. 3 § nya jorddelningslagen, att förordnande för lantmätare att förrätta laga skifte meddelas av vederbörande överlantmätare. Länsstyrelses befattning med ifrågavarande förordnanden har sålunda upphört. Det tillkommer dock fortfarande länsstyrelse att meddela förordnanden till vissa förrättningar, som icke falla under jorddelningslagen. Förhållandet mellan länsstyrelserna och överlantmätaren ifråga om den inbördes skyldigheten att meddela sådana förordnanden är numera reglerat genom kungörelsen den 22 december 1927, nr 475, med föreskrifter rörande lantmätares med fleres förordnanden till vissa förrättningar. Enligt lantmäteriinstruktionen den 11 november 1927, nr 407, skola besvär över överlantmätares beslut i ärende angående förordnande till lantmäteriförrättning fullföljas hos lantmäteristyrelsen. Besvär över lantmäteristyrelsens beslut i dylika frågor skola enligt samma instruktion anföras hos Kungl. Maj:t i jordbruksdepartementet. Därest det nu återgivna stadgandet i regeringsrättslagen får kvarstå oförändrat, komma emellertid besvär över av länsstyrelse meddelade förordnanden att avgöras av regeringsrätten och besvär över förordnanden, som meddelats av överlantmätare, att avgöras av Kungl. Maj:t i statsrådet.

Anledningen till att besvär över av länsstyrelse meddelat förordnande till lantmäteriförrättning ansetts böra prövas och avgöras av regeringsrätten är att söka i den omständigheten, att förordnandet ifråga ansetts utgöra nödvändig förutsättning för att själva förrättningen skall komma till stånd. Före regeringsrättens tillkomst upptogos besvär i dessa frågor av högsta domstolen. De skäl, som föranlett, att dessa mål hänförts under regeringsrättens behörighetsområde, lära få anses alltjämt äga giltighet.

Med skrivelse den 22 september 1927 har ock lantmäteristyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat förslag till sådan ändrad lydelse av 2 § 13:o) regeringsrättslagen, att mål om förordnande till lantmäteriförrättning komme att avgöras av regeringsrätten vare sig det överklagade beslutet meddelats av länsstyrelse eller av överlantmätare.

Jag ansluter mig i förevarande punkt till det av lantmäteristyrelsen framlagda förslaget.

Mål om ersättning för vissa utgifter i tjänsten m. m.

Utöver vad redan skett torde vissa ärenden kunna överflyttas från regeringsrätten till kammarrätten såsom sista instans. I sådant hänseende synas

böra ifrågakomma vissa mål om ersättning till polisman för skada å kläder samt om ersättning åt befattningshavare vid polis- och åklagareväsendet för vissa av deras verksamhet föranledda utgifter. Dylika ärenden prövas för närvarande i första instans av vederbörande länsstyrelse. Den, som är missnöjd med länsstyrelsens beslut, äger anföra besvär hos Kungl. Maj:t, och dessa mål skola jämlikt stadgande i 2 § 4:o andra och tredje styckena regeringsrättslagen upptagas och avgöras av regeringsrätten. Dessa mål måste anses närbesläktade med mål om avlöningsförmåner och synas böra i samma omfattning som dessa, d. v. s. i den mån utgifterna äro underkastade statlig räkenskapskontroll, i sista instans avgöras i kammarrätten. Den sålunda ifrågasatta ändringen påfordrar icke omredigering av regeringsrättslagen utan synes kunna genomföras medelst tillägg till kungörelsen den 12 december 1924, nr 528, med föreskrifter angående fullföljd av talan i vissa besvär- och anmärkningsmål m. m.

Ytterligare torde kunna ifrågakomma att göra kammarrätten till sista instans i mål angående virkestaxering. En förutsättning härför torde dock vara, att åtgärder vidtagas för åstadkommande av enhetlig handläggning av dessa mål i kammarrätten och att särskild sakkunskap i värderingsfrågor tillföres denna domstol i likhet med vad som skett för handläggningen av fastighetstaxeringsmålen. Chefen för finansdepartementet har denna fråga under övervägande men är icke beredd att nu framlägga något förslag i ämnet. Frågan äger nämligen samband med spørsmålet om förändrad taxeringsorganisation, vilket ärende är föremål för utredning inom finansdepartementet.

Mål om virkestaxering.

Någon mera avsevärd lättnad i regeringsrättens arbetsbörda till följd av nu föreslagna åtgärder kan dock icke förväntas. Största lättnaden kommer måhända den föreslagna ändringen i 3 § regeringsrättslagen att medföra. Mål, däri regeringsrätten på grund av detta lagrum har att avgiva utlåtande, torde för närvarande förekomma till antal av närmare 100 per år. Till följd av den av mig föreslagna begränsningen torde antalet dylika till regeringsrätten inkommande mål komma att nedbringas till ett tjugutal per år. Därest regeringsrätten vidare befrias från handläggning av mål om virkestaxering, komma ytterligare åtminstone ett femtiotal mål per år att bortgå. Dylika mål hava under åren 1925—1927 till finansdepartementet inkommit till antal av i medeltal 74. Mål om antagande av släktnamn kunna skattas till ett trettio-tal för år. Övriga grupper av mål, som föreslagits till överflyttning till annan myndighet, äro av ringa antal. Över huvud torde icke kunna förväntas, att de nu föreslagna åtgärderna i förening med den redan beslutade ändringen beträffande instansordningen för fastighetstaxeringsmålen förmå sträcka sina verkningar längre än att de komma att möjliggöra för regeringsrätten att med nuvarande antal där tjänstgörande ledamöter medhinna att årligen avgöra ungefär lika stort antal mål som dit inkommer. Någon säkerhet förefinnes emellertid ej för att ett dylikt resultat skall kunna ernås. Hitills vunnit erfarenhet utvisar, att tillströmningen av mål till regeringsrätten

Verkningarna av de föreslagna åtgärderna.

tenderar till successiv stegring. Anledningen härtill lärer böra sökas i den fortgående utvecklingen på samhällslivets skilda områden samt härav föranledd ny eller förändrad lagstiftning. I synnerhet hava under senare år vidtagna förändringar i skattelagstiftningen orsakat en stark ökning av taxeringsmålen, vilka därjämte till ej ringa antal antagit en mera invecklad karaktär än tidigare varit fallet.

Ifrågasatt be-
gränsning av
tillströmning-
gen av be-
skattnings-
mål.

Inom finansdepartementet har undersökning verkställts rörande möjligheten att begränsa tillströmningen av beskattningsmål till regeringsrätten. Olika förslag hava därvid varit under övervägande. Sålunda har undersökts möjligheten att från fullföljd avskära vissa grupper av mål, därvid gruppindelning skulle ske efter beskattningens art eller tvisteföremålets värde. Vidare har ifrågasatts att inskränka klagorätten till att gälla vissa delar av processen. Sålunda har tänkts, att klagorätten möjligen skulle kunna inskränkas till att avse allenast rättsfrågor eller att förbud skulle kunna stadgas mot förebringande av ny bevisning i regeringsrätten. Slutligen har ock förehafts frågan om införande av rättegångsavgifter, såsom viss fullföljdsavgift eller stämpelavgift för rätt att fullfölja talan hos Kungl. Maj:t.

Emellertid har visat sig, att betydande olägenheter äro förenade med samtliga sålunda ifrågasatta åtgärder. Mest förtjänt av beaktande torde otvivelaktigt uppslaget om införande av fullföljdsavgifter vara. Dylika avgifter förekomma i rättegångsmålen vid fullföljd till högsta domstolen, och är deras uppgift i den judiciella processen i första hand att lägga en hämsko på processlystnaden. Vidare bereda de bidrag till kostnaderna för processen. De ändamål ifrågavarande avgifter fylla vid fullföljd till högsta domstolen äro dock ej utan vidare tillämpliga å beskattningsmålen. Det torde sålunda te sig föga tilltalande, att staten uppställer krav på utbekommande av vissa avgifter för att tillåta prövning av rättmätigheten av det allmännas skatteanspråk eller för att täcka statens kostnader för prövningen. Därest avgifterna fastställdes till fixa belopp, skulle de ock tynga skattskyldiga med lägre inkomst vida hårdare än sådana med högre inkomst. Och om avgifterna gjordes beroende av den skattskyldiges ekonomiska bärkraft eller tvisteföremålets värde, komme fastställandet av avgifternas belopp att komplicera skatteprocessen. Dessutom torde, såvitt någon mera betydande begränsning av tillströmningen av skattemål till regeringsrätten på denna väg skall ernås, avgifterna böra fastställas till jämförelsevis höga belopp. Med hänsyn till vad nu anförts har det icke befunnits möjligt att för närvarande vidtaga särskilda åtgärder för begränsning av tillströmningen till regeringsrätten av beskattningsmål.

Förändring-
ar i rege-
ringsrättens
arbetsätt.

Om alltså föga står att vinna genom att befria regeringsrätten från vissa grupper av mål, som för närvarande skola där prövas och avgöras, återstår att undersöka, huruvida genom förändringar i själva arbetsättet i regeringsrätten ett större arbetsresultat kan med nu tillgängliga arbetskrafter ernås.

Härvid må till en början anmärkas, att åtgärder redan vidtagits för vinnan-

de av en bättre förberedd och mera koncentrerad föredragning i regeringsrätten. Detta har utan tvivel kraftigt medverkat till det förbättrade arbetsresultat, som det sist förflutna året utvisar. Något ytterligare står näppeligen att på denna väg ernå.

Beträffande sättet för bedrivande av arbetet inom domstolen synes annan förändring icke nu kunna komma under övervägande än möjligheten att minska antalet ledamöter, som skola deltaga i måls avgörande.

Bestämmelserna om domförhet i regeringsrätten återfinnas i § 22 regeringsformen, där det stadgas, att i regeringsrätten mål kunna prövas och avgöras av fem ledamöter så ock av fyra, där tre av dem äro om slutet ense. Detta stadgande tillämpas sålunda, att domstolen i regel består av fem ledamöter, dock att sammanträden, i vilka deltaga allenast fyra ledamöter, för närvarande regelmässigt hållas 1 $\frac{1}{2}$ timme varje måndag, därvid handläggas vissa enklare mål.

Visserligen är vid bedömande av en kollegial domstols förmåga att fylla sin uppgift icke avgörande det antal ledamöter, varav domstolen är sammansatt. Huvudvikten ligger givetvis vid de enskilda ledamöternas insikter och duglighet för det domarvärv de hava att fullgöra. Bortses kan dock ej från att, såväl ur synpunkten av kravet på riktiga avgöranden som ock för att åt domstolen förvärva nödig auktoritet för dess avgöranden, det ligger vikt uppå att antalet ledamöter, som städse måste deltaga i måls avgörande, ej sättes alltför lågt.

En överinstans åligger att öva granskning och kritik av de lägre instansernas rättstillämpning. För att domstolen skall vara i stånd att tillfredsställande fylla denna uppgift, måste antalet ledamöter i överrätten vara jämförelsevis stort. Ett större antal domare innefattar ovedersägligen en större garanti för att de spörsmål, som föreligga till avgörande, bliva mera allsidigt belysta och undersökta. Det har ock av denna anledning ansetts, att en högre domstol städse borde bestå av flera ledamöter än en lägre.

Vad den administrativa rättskipningen beträffar må bemärkas, att den till antalet största gruppen av mål, som är föremål för den högsta administrativa domstolens prövning och avgörande, nämligen beskattningmålen, redan i den närmast lägre instansen, kammarrätten, prövas och avgöras av tre ledamöter. Härtill kan framhållas, att kammarrättens ledamöter nära nog uteslutande syssla med dömande verksamhet i skattesaker och med hänsyn härtill måste anses väl kvalificerade för denna uppgift. Därest erforderlig garanti skall anses vara för handen för mera tillförlitliga avgöranden i den högsta instansen, vars tid icke i proportionsvis lika stor omfattning upptages av beskattningsmål och vars ledamöter ej heller kunna rekryteras enbart med tanke på att erhålla i skattelagstiftningen särskilt insiktsfulla personer, synes det kravet ej böra eftergivras, att denna domstol skall vara sammansatt av ett större antal domare än den närmast lägre instansen.

Vid de judiciella domstolarna har ock nu berörda fordran på ett större antal ledamöter i högre instans hittills upprätthållits. Medan för hovrätt gäller, att fem ledamöter äro domfört antal så ock fyra, där tre äro ense om slutet,

skola i högsta domstolen minst sju döma över viktigare saker samt i övriga mål fem, dock att fyra må döma i dylika mål, där alla äro ense om slutet. Förevarande regler tillämpas på det sätt, att i hovrätt domstolen i regel är sammansatt av fyra ledamöter samt att i högsta domstolen dömande avdelning i regel består av sju eller fem men endast undantagsvis av fyra ledamöter.

Att nu företaga en så genomgripande åtgärd som att nedsätta det för domförhet i regeringsrätten erforderliga antalet synes mindre välbetänkt jämväl av den anledning, att vad som nu erfordras är anordningar ägnade att möjliggöra avarbetande av en sannolikt tillfällig arbetsbalans. Frågan gäller med andra ord åtgärder av temporär natur.

Den enda förändring i fråga om arbets sättet, som nu möjligen kan ifrågasättas, synes vara att arbetet i större utsträckning förläggas till sammanträden, i vilka deltaga allenast fyra ledamöter. En dylik anordning, vilken icke erfordrar ändring i gällande bestämmelser om domförhet i regeringsrätten, äger regeringsrätten att av eget initiativ genomföra, därest den kan finnas lämplig. Erfarenheten har emellertid ådagalagt, att de dagar, då ledamot av regeringsrätten åtnjuter frihet från regelmässig tjänstgöring å ämbetsrummet, äro erforderliga för hemarbete. Sammanträden med fyra ledamöter pläga därför, förutom i redan angivna fall, förekomma, då någon ledamot inom regeringsrätten är av förfall hindrad tjänstgöra. När tydligen med förfall på grund av sjukdom är att räkna i ej alltför obetydlig mån, torde sammanträden, i vilka allenast fyra ledamöter regelmässigt deltaga, icke kunna äga rum i avsevärt större utsträckning än nu.

Vid bedömande av en sådan anordning får dessutom ej förglömmas, att i samma mån som antalet ledamöter, vilka deltaga i måls avgörande, minskas, i samma mån ökas ock den varje enskild ledamot åvilande arbetsbördan. Arbetet med kontrolläsning av föredragna mål måste fördelas å ett färre antal och följaktligen tyngre drabba varje enskild ledamot av domstolen. Ledamöternas arbetsbörda är dock för närvarande otvivelaktigt av den tyngd, att någon ytterligare belastning icke skäligen torde kunna ifrågakomma. En minskning av antalet ledamöter, som reguljärt skola deltaga i måls avgörande, läser därför påfordra en nedsättning av den sammanlagda tid varje ledamot per vecka har att tjänstgöra å ämbetsrummet. Den vinst, som av en nedsättning av de i måls avgörande deltagande ledamöterna till fyra kan förväntas, torde därför icke bliva så stor som man i förstone kan vara benägen att antaga.

*Storleken
och beskaf-
fenheten av
regerings-
rättens ar-
betsbalans.*

Redan i det föregående har framhållits, hurusom i regeringsrätten förefinnes en arbetsbalans, som vid 1927 års utgång uppgick till 4,538 mål. Då det kan beräknas, att av dessa omkring ett tusental äro utställda till yttrande hos myndigheter eller eljest befinna sig under utredning och sålunda icke äro färdiga till föredragning, torde den effektiva balansen vid 1927 års slut böra skattas till omkring 3,500 mål. Denna siffra motsvarar ungefär vad regeringsrätten med nuvarande antal där tjänstgörande ledamöter kan antagas medhinna

under 1 $\frac{1}{2}$ år. Det är påtagligt, att en dylik balans måste medföra betydande olägenheter.

Till upplysning om huru otillfredsställande förhållandena i själva verket äro må hänvisas till följande uppställning över de vid 1928 års ingång balanserade målen fördelade efter det år, under vilket de inkommit till vederbörande departement.

	Antal balanserade mål vid 1928 års ingång.	Av dessa hava inkommit under						1927
		1921	1922	1923	1924	1925	1926	
Justitiedepartementet	17						3	14
Försvarsdepartementet	56		2	1	1	16	9	27
Socialdepartementet	417			1	6	27	114	269
Kommunikationsdepartementet	489			3	52	100	115	219
Finansdepartementet	2,946	2	8	54	226	510	976	1,170
Ecklesiastikdepartementet	284					8	95	181
Jordbruksdepartementet	151					7	51	93
Handelsdepartementet	178			1	5	23	65	84
Summa	4,538	2	10	60	290	691	1,428	2,057

Även med iakttagande av att enligt den inom departementen vedertagna praxis vissa grupper av mål behandlas såsom förtursmål, kan det icke undvikas, att det för närvarande i avsevärd omfattning inträffar, att ehuru väl vid den tidpunkt, då ett mål föredrages till avgörande i regeringsrätten, ändringsökandet icke kan sägas hava blivit helt onyttigt, de omtvistade spörsmålen dock måst på annat sätt lösas eller i allt fall icke varit på samma sätt aktuella som vid tiden för besvärens ingivande.

Till belysande av vad här anförts må hänvisas till förhållandena beträffande de på socialdepartementets föredragning ankommande målen. Av de till detta departement inkomna målen hava såsom förtursmål behandlats mål, däri klagan förts över förrättat val, mål angående internering av alkoholister, angående intagning å arbetshem, angående arbetsförelägganden enligt fattigvårds- och barnvårdslagarna, mål om omhändertagande av barn för skyddsuppfostran ävensom vissa andra mål av uppenbart brådskande beskaffenhet. Trängseln av mål, som ansetts böra tillerkännas förtur, har emellertid varit så betydande, att en mängd andra mål, vilka även de ofta varit av jämförelsevis brådskande beskaffenhet, måst anstå i avvaktan på tur till föredragning. Dit hava stundom hört även sådana kommunala besvärsmål, som innefattat frågor angående kommunala anläggningar, angående giltigheten av kommunala stadgar och reglementen, hälsovårdsmål, mål angående stadsplan, angående kommunala anslag och angående användningen av kommunala donationer.

Det torde utan vidare vara klart, att flertalet här angivna grupper av mål är av den art, att dröjsmål med målens slutliga avgörande ofta måste vara förenat med betydande olägenheter. Ej sällan kan, särskilt i kommunala

besvärsmål, det beslut, vars giltighet är i fråga, vara avsett att gälla allenast under viss kortare period. Detta inträffar i mål om giltigheten av utgifts- och inkomststat, som av kommun för visst år fastställts, och i mål, där beslut om ett för visst år beviljat anslag överklagats. Ett avgörande av dylika mål efter förvaltningsperiodens utgång saknar tydligen praktiskt värde, i varje fall för den tvistefråga, för vars lösande domstolens avgörande påkallats. Svårigheterna beträffande nu ifrågavarande departement ökas än mera därav, att under vissa perioder, då val till riksdagens andra kammar samt till kommunalfullmäktige inom rikets landskommuner regelmässigt äga rum, i dylika frågor anförda, ofta talrika besvär måste, med undanskjutande av andra mål, i första hand föredragas. Om än nu berörda olägenheter icke kunna helt undvikas, är dock uppenbart, att åtgärder för ernående av en mera skyndsam handläggning i högsta instans av de på nu ifrågavarande departement ankommande besvärsmålen äro i hög grad påkallade.

Vad här sagts om behovet av att de på socialdepartementets föredragning ankommande besvärsmålen komma till ett snabbare avgörande äger tillämpning jämväl i avseende å flera på andra departements föredragning ankommande mål. Särskilt må framhållas de till ecklesiastikdepartementets föredragning hörande kommunala målen, enkannerligen besvär över av kyrkostämman, kyrkoråd och skolråd fattade beslut. Detsamma gäller ock i ganska betydande utsträckning de på kommunikationsdepartementet ankommande besvärsmålen; särskilt må i sådant hänseende nämnas vägmålen samt mål om byggnads- och brandväsende.

Vilka avsevärda nackdelar, som äro förbundna med dröjsmål i avseende å beskattningsmålen avgörande, torde ej erfordra närmare belysning. Visserligen gäller vid restitution av skattemedel, att vederbörande tillgodoräknas ränta å vad han måst för mycket erlægga. Uppenbart är emellertid, att den skada, som kan hava tillskyndats den enskilde genom honom åsatt för hög taxering, ej alltid därmed är gottgjord. Då beskattningsmålen ofta avse i betraktande av den skattskyldiges förmögenhetsförhållanden betydande belopp, och stundom belopp, varav hans ekonomiska ställning kan bero, är det tydligt, att ett avgörande inom skäligen tid av dessa mål är ett intresse, som ej kan åsidosättas.

Ökning av antalet ledamöter i regeringsrätten.

Den hittills lämnade framställningen torde utvisa, å ena sidan, att effektiva åtgärder till balansens avarbetande icke kunna ernås vare sig genom överflyttning av vissa grupper av mål från regeringsrätten till annan myndighet eller genom vidtagande av förändringar i avseende å arbetssättet i regeringsrätten, samt, å andra sidan, att trängande behov föreligger av ett snabbare avgörande av målen därstädes.

Vid nu angivna förhållanden synes annan utväg icke stå till buds än att åvägabringa en ökning av antalet inom regeringsrätten tjänstgörande ledamöter. I detta sammanhang torde böra till behandling upptagas frågan om möjligheten av att befria regeringsrättens ledamöter från skyldighet att deltaga i laggranskningen.

I § 21 regeringsformen stadgas, att tre ledamöter av högsta domstolen och en av regeringsrättens lagfarna ledamöter tillsammans skola utgöra Konungens lagråd, samt att, där så prövas nödigt, Konungen må för visst ärende till ledamot av lagrådet ytterligare förordna en för insikt, erfarenhet och redlighet känd man. Beträffande omfattningen av lagrådets verksamhet stadgas i samma paragraf, att lagrådet tillkommer att avgiva utlåtande över de förslag till stiftande, upphävande, ändring eller förklaring av lagar eller författningar, vilka för sådant ändamål bliva av Konungen överlämnade. På grund av stadgandena i §§ 87 och 88 regeringsformen skall lagrådets yttrande inhämtas i ärenden rörande stiftande, upphävande, ändring eller förklaring av allmän civil- och kriminallag, kriminallag för krigsmakten samt kyrkolag. Vidare stadgas i § 89 regeringsformen, att därest konungen vill åt riksdagen överlämna att gemensamt med honom något avgöra, som rikets allmänna styrelse rör, då förfares därmed på det sätt, som angående lagfrågor är i 87 § 1 mom. stadgat. Jämväl i dylikt fall skall sålunda lagrådets yttrande inhämtas.

Lagrådets
organisa-
tion.

Lagrådet inrättades samtidigt med regeringsrätten år 1909. Uti den riksdagsskrivelse av den 28 april 1903, nr 75, vilken var upphovet härtill, anföres i fråga om laggranskningen, bland annat, att liksom högsta domstolen hade att i fråga om stiftande av allmän civil- och kriminallag, kriminallag för krigsmakten samt kyrkolag avgiva utlåtanden och därvid ägde tillfälle att för denna lagstiftning göra fruktbarande de erfarenheter, som domstolen vid dessa lagars tillämpning vunnit, så borde även åt den ifrågasatta högsta domstolen för administrativa besvärsmåls avdömande uppdragas att meddela yttranden över förslag till ekonomiska och administrativa lagar och författningar. Därigenom skulle vinnas, att den mångskiftande samling av författningar av detta slag, vilka nu utginge från de olika departementen och som i större eller mindre grad präglades av vederbörande departementschefers olika åskådningssätt, skulle genom den behandling och prövning, som ägnades däråt av den administrativa domstolen, för framtiden kunna bringas till större enhet och konsekvens.

Riksdagens
skrivelse den
28 april 1903.

Denna tanke upptogs ock i det av numera landshövdingen Hj. L. Hammar-skjöld den 25 maj 1907 avgivna betänkandet om inrättande av en administrativ högsta domstol eller regeringsrätt. Där föreslogs nämligen, att allenast frågor rörande stiftande, förändrande eller upphävande av allmän civil- och kriminallag ävensom kyrkolag och kriminallag för krigsmakten skulle granskas av högsta domstolen, medan övrig laggranskning skulle tillkomma regeringsrätten. Såsom skäl för en sådan uppdelning anfördes i betänkandet, att bland de lagfrågor, som då behandlades enligt § 87 regeringsformen, många vore av beskaffenhet att ej egentligen eller huvudsakligen röra stiftande, förändrande eller upphävande av allmän civil- och kriminallag ävensom kyrkolag och kriminallag för krigsmakten. De kunde fastmera åtminstone delvis hänföras till frågor om stiftande, förändring eller upphävande av lagar och författningar, som rörde rikets allmänna styrelse och hushållning. Lagfrågor av det senare slaget behövde icke efter en regeringsrätts inrättande förbehållas högsta domstolen, som tvärtom ofta i mindre hög grad än regeringsrätten ägde er-

Betänkandet
om en admini-
strativ högsta
domstol.

farenhet och sakkunskap på dithörande områden. För att förebygga dels möjlig tvekan, till vilken kategori en lagfråga vore att hänföra, dels nödvändigheten av ett lagförslags föredragning i både högsta domstolen och regeringsrätten ansågs lämpligt, att Kungl. Maj:t erhöle befogenhet att välja om i ett särskilt fall högsta domstolen eller regeringsrätten skulle höras. Det uttalades i betänkandet vidare, att det framstätt såsom egendomligt, att de viktiga och djupt ingripande lagar, som kunde hänföras till kommunallagstiftningens vidsträckta område, stiftades, ändrades och upphävdes utan frågans föregående behandling hos sakkunnig judiciell myndighet. Med hänsyn därtill att högsta domstolens tid icke finge allt för mycket upptagas av lagärendenas behandling, hade det dittills varit omöjligt att avhjälpa denna anomali. Efter inrättande av en regeringsrätt komme granskningen av förslag till kommunallag att utgöra en naturlig uppgift för regeringsrätten.

1908 års proposition om regeringsrättens och lagrådets inrättande.

Den sålunda föreslagna uppdelningen av laggranskningen blev emellertid icke godtagen i den 1908 års riksdag förelagda propositionen rörande regeringsrättens och lagrådets inrättande. Föredragande departementschefen anförde i propositionen härom bland annat:

'Riksdagens anvisning att uppdelna arbetet med laggranskningen mellan regeringsrätten och högsta domstolen, så att till regeringsrätten fördes alla lagförslag utom den rena civil-, kriminal- och kyrkolagstiftningens område, till högsta domstolen de övriga, kunde synas bjuda en tillfredsställande lösning. Men, till en början, det skulle icke bliva möjligt att i lagen på ett nöjaktigt sätt uppdraga gränsen mellan de ifrågasatta två lagstiftningsområdena. Man finge — — åt regeringen anförtro att i varje särskilt fall bestämma, till vilkendera av de båda högsta domstolarna remiss borde ske — en utväg, som måste anses mindre god. Den stora mängden av s. k. blandade lagar komme vidare i allt fall att bereda svårigheter. Och framför allt, en fördelning av laggranskningsarbetet enligt den utav riksdagen uttalade grundsats skulle låta högsta domstolen fortfarande bliva sysselsatt med sådant arbete i en omfattning, som vore avgjort hinderlig för dess dömande verksamhet.'

I propositionen föreslogs i stället, att granskningen av samtliga författningsförslag, evad de fölle inom det i § 87 regeringsformen angivna lagstiftningsområde eller tillhörde Konungens ekonomiska lagstiftning, borde uppdragas åt ett kollegium, sammansatt av ledamöter från högsta domstolen och regeringsrätten och med sådan granskning till enda uppgift. En dylik delegation borde utgöras av två justitieråd och ett regeringsråd, förordnade att för nämnda ändamål tjänstgöra för viss tid, exempelvis två år. För behandling av särskilt ärende av större vikt skulle extra ordinarie bisittare kunna utses, högst tre. Delegationen borde benämnas lagråd och dess yttrande borde ovillkorligen inhämtas över förslag till lagar, som stiftas i den uti § 87 regeringsformen stadgade ordning; i övriga fall skulle det ankomma på regeringens skön, om och av vilken myndighet granskning skulle verkställas.

Den föreslagna organisationen av lagrådet vann icke i allo riksdagens gillande. Konstitutionsutskottet yttrade i sitt utlåtande, nr 10, bland annat följande:

Enligt utskottets uppfattning kunde den föreslagna organisationen näppeligen betecknas såsom tillfredsställande. Särskilt hyste utskottet betänklighe-

ter mot att i lagrådet skulle insättas extra ordinarie ledamöter till samma antal som de ordinarie. En dylik anordning kunde icke vara ägnad att giva lagrådet den oberoende ställning, som måste vara en nödvändig förutsättning för att detsamma skulle kunna förvärva en auktoritet jämförlig med den, som högsta domstolen i förevarande avseende ägde. Även om de uppställda kompetensfordringarna — det föreslogs samma kompetensvillkor som för justitieråd — innebure en viss garanti för att till extra ordinarie ledamöter av lagrådet komme att förordnas personer, som vore i besittning av de för laggranskningsarbetet erforderliga kvalifikationer, finge dock icke den möjligheten förbises, att vid utseendet av dessa ledamöter sådana synpunkter skulle kunna göra sig gällande, som icke vore väl förenliga med det grannliga värv de skulle fullgöra. Blotta möjligheten härtill innebure för utskottet en fullgiltig anledning att icke tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag härutinnan. Utskottet ville dessutom erinra därom att riksdagen ställt sig avvisande mot väckta förslag om förordnande av extra ledamöter i högsta domstolen. Vidare hade utskottet ansett, att lagrådets auktoritet borde stärkas genom en ökning av dess ordinarie ledamöters antal; och funne utskottet sig böra föreslå, att detta ökades från tre till fyra, på så sätt att tre justitieråd i stället för två skulle ingå i detsamma. Visserligen kunde ifrågasättas, huruvida icke lagrådets ledamotsantal borde bestämmas till fem, då avdelning av högsta domstolen, som toge befattning med granskning av lagförslag, skulle bestå av minst fem justitieråd. Men då lagrådet komme att uteslutande sysselsätta sig med detta arbete och dess ledamöter sålunda bleve särskilt förtrogna, hade utskottet icke ansett, att några betänkligheter borde möta att fastställa dess ledamotsantal till fyra. Då det mången gång kunde vara synnerligen önskvärt, att inom lagrådet bereddtes tillgång till den speciella sakkunskap, som för visst författningsförslags rätta bedömande funnes erforderlig, föreslog slutligen utskottet, att Kungl. Maj:t skulle tillerkännas befogenhet att för behandling av särskilt ärende förordna ytterligare en ledamot i lagrådet och skulle denne innehava samma allmänna kvalifikationer som krävas av dem, som skola bekläda rikets högsta ämbeten.

Riksdagen beslöt i enlighet med konstitutionsutskottets hemställan, och lagrådet erhöi i överensstämmelse härmed sin nuvarande organisation.

Frågan om lämpligaste sättet för ordnande av laggranskningen har emellertid efter lagrådets inrättande vid skilda tillfällen varit föremål för övervägande.

Vid 1920 års riksdag väcktes i första kammaren två motioner, nr 183 och 245, vari hemställdes, att riksdagen ville uttala sig för lagrådets avskaffande eller, om detta icke kunde bifallas, för vissa förändringar i lagrådets organisation och verksamhetsområde. Motioner med enahanda syfte framställdes i samma kammare vid 1923 års riksdag, nr 163, vid 1924 års riksdag, nr 222, samt vid 1927 års riksdag, nr 201. Vid sistnämnda års riksdag väcktes ytterligare i första kammaren en motion, nr 8, vilken likaledes gick ut på att lagrådsgranskningen av lagförslag skulle avskaffas. Icke någon av ifrågasvarande motioner föranledde emellertid till någon riksdagens åtgärd.

Vid 1926 års riksdag väcktes dels i första kammaren en motion, nr 218, åsyftande sådan ändring av § 21 regeringsformen, att laggranskningen i lagrådet icke skulle omfatta lagarnas eller författningarnas allmänna politiska grunder, dels ock en motion i andra kammaren, nr 350, gående ut därpå att lagrådets granskning av dit remitterade lagförslag borde begränsas till att vä-

Motioner om
ändring av
lagrådets
organisation.

sentligen vara av formell och lagteknisk natur. Ej heller dessa motioner föranledde till någon riksdagens åtgärd.

Riksdagens
skrivelse den
27 april 1927.

Uti en i andra kammaren vid 1927 års riksdag väckt motion, nr 285, hemställdes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om utredning, huruvida icke genom ändring i regeringsformens bestämmelser om ett regeringsråds deltagande i laggranskningen samt andra därmed sammanhängande åtgärder en snabbare handläggning av mål och ärenden i regeringsrätten skulle kunna uppnås, ävensom för 1928 års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Med anledning av denna motion anhöll riksdagen, i enlighet med konstitutionsutskottets hemställan, i skrivelse den 27 april 1927, nr 139, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning, huruvida genom ändring i regeringsformens bestämmelse om ett regeringsråds permanenta deltagande i laggranskningen samt andra därmed sammanhängande åtgärder så betydande fördelar stode att vinna i form av en snabbare handläggning av mål och ärenden i regeringsrätten, att därav uppvägdades de betänkligheter, som kunde anföras mot försvagandet av lagrådets sammansättning, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Motionens syfte var att bereda möjlighet för snabbare avgörande av mål och ärenden i regeringsrätten därigenom att det regeringsråd, som hittills tjänstgjort i lagrådet, i stället skulle tjänstgöra i regeringsrätten. Tillika hänvisades i motionen till utvägen att öka antalet ledamöter i regeringsrätten därhän, att domstolen kunde arbeta på två avdelningar med fyra ledamöter å varje. Det förutsattes i motionen, att § 21 regeringsformen jämväl skulle undergå sådan ändring, att Konungen skulle för visst ärende kunna förordna regeringsråd till ledamot av lagrådet.

Riksdagen anförde i sin skrivelse bland annat:

Riksdagen funne några avgörande principiella betänkligheter icke möta mot förslaget om laggranskningens omläggning på sådant sätt, att ett regeringsråds obligatoriska medverkan bleve utesluten. Riksdagen finge därvid erinra, att förslag till de lagar och författningar, vilka närmast berörde regeringsrättens verksamhetsområde — de kommunala författningarna samt administrativ lagstiftning — i allmänhet icke torde underställas lagrådets prövning. De fördelar, som genom en ändring i regeringsformen i angivet syfte skulle kunna vinnas dels i form av en smidigare anordning av laggranskningsarbetet, dels ock i form av tillskott till regeringsrättens arbetskrafter, förefölle så betydande, att med hänsyn därtill en närmare utredning av den föreliggande frågan syntes vara önskvärd. De mot en dylik ändring anförda skälen syntes ej vara så avgörande, att de borde föranleda ett avvisande av det framställda förslaget om utredning.

Högsta domstolens ledamöter om ordnandet av laggranskningen.

Rörande lämpligheten av att minska antalet i lagrådet tjänstgörande ledamöter på det sätt, att en ledamot av regeringsrätten ej längre skulle ständigt deltaga i laggranskningen, hava på anmodan av chefen för justitiedepartementet högsta domstolens ledamöter den 25 oktober 1926 avgivit yttrande i anledning av ett inom justitiedepartementet utarbetat förslag angående återflytt-

ning till högsta domstolen av den lagrådet tillkommande granskning av lagförslag.

Enligt detta förslag skulle lagrådet upphöra och antalet i högsta domstolen tjänstgörande justitieråd till följd därav ökas från tjuguen till tjugufyra. Inom högsta domstolen skulle en avdelning på tre ledamöter, så vitt det med hänsyn till förefintliga arbetsuppgifter visade sig erforderligt, under hela arbetsåret ägna sig åt granskning av lagförslag. Därjämte skulle Kungl. Maj:t äga förordna, att å tid, då lagskipningen eljest skulle handhavas av tre avdelningar, en av dessa skulle under högst sex veckor årligen befrias från lagskipningsarbete och att i stället skulle för samma tid bildas ytterligare två tremansavdelningar, vilka skulle syssla med laggranskning. En följd av laggranskningens återflyttande till högsta domstolen vore, att laggranskningsarbetet regelmässigt skulle handhavas av allenast justitieråd. Enligt förslaget skulle dock en av regeringsrättens lagfarna ledamöter ävensom annan för insikt, erfarenhet och redlighet känd man kunna, där så prövades nödigt, av Konungen förordnas att deltaga i behandling av visst lagförslag.

Detta förslag blev enhälligt avstyrkt av högsta domstolen. Det ansågs i allt för hög grad inkräkta på högsta domstolens huvuduppgift, lagskipningen, vilket särskilt med hänsyn till den redan förefintliga balansen hos domstolen ansågs betänkligt.

Tjugu justitieråd tillstyrkte emellertid, därest åtgärder i förslagets syfte ansåges oundgängligen påkallade, att en tillfällig avdelning å tre ledamöter vid behov under högst sex veckor om året bildades för laggranskning på det sätt att, utan upplösning av domstolens avdelningar, två ledamöter toges från den dömande avdelning, som regelmässigt består av sju ledamöter, samt att de till suppleanttjänstgöring indelade ledamöterna minskades med en. Jämväl en sådan anordning förutsatte, att deltagande i laggranskningen av ett regeringsråd ej längre skulle vara obligatoriskt. Det laggranskande organet borde fortfarande, vare sig det arbetade på en eller två avdelningar, betraktas såsom en självständig institution, benämnd lagrådet.

Rörande minskningen av antalet ledamöter i lagrådet anförde dessa justitieråd:

Varje minskning av antalet ledamöter vore naturligtvis ägnad att menligt inverka på granskningens allsidighet och auktoritet. Avgörande betänkligheter syntes dock ej kunna anföras emot en minskning till tre ledamöter eller samma antal som föreslogs i propositionen till 1909 års riksdag. Något dröjsmål med ärendenas behandling torde en sådan ändring i stort sett icke föranleda. Av det föreliggande förslagets hela läggning följde, att minskningen måste ske i den formen, att regeringsrätten icke längre bleve ständigt representerad vid laggranskningen. Tydligt vore emellertid, att frågan kunde så lösas, även om lagrådet bibehölls såsom en fristående institution. Såsom skäl för den föreslagna ändringen åberopades i förslagets motivering, att därigenom ett med hänsyn till regeringsrättens arbetsbörda önskvärt tillskott vunnos i regeringsrättens arbetskrafter. Huruvida detta tillskott lämpligen kunde tillgodogöras på ett sådant sätt, att värdet därav uppvägde de betänkligheter, som kunde anföras emot försvagandet av lagrådets sammansättning, vore en fråga, vars besvarande ej torde tillkomma högsta domstolens ledamöter.

Fyra justitieråd avstyrkte emellertid upphörandet av regeringsrättens deltagande i laggranskningen.

Tre justitieråd anförde därvid, att den ifrågasatta minskningen av antalet ledamöter i lagrådet och upphörandet av regeringsrättens reguljära deltagande i lagrådets arbete syntes vara av principiell innebörd. Intetdera stode i överensstämmelse med de grundsatser, på vilka den nuvarande institutionen blivit uppbyggd, sådana de gjort sig gällande vid ifrågavarande grundlagsbestämmelses slutliga utformande. Genom den nya ordningen rubbades regeringsrättens konstitutionella likställighet med högsta domstolen och uteslötes — åtminstone i regeln — den särskilda kunskapen om den administrativa lagstiftningen och dess tillämpning. Man kunde ock ifrågasätta, om den hittills tillämpade praxis, att, därest ett sjukdomsfall inträffade efter börjad föredragning, behandlingen av lagförslaget fortsattes utan inkallande av ny ledamot, kunde bibehållas. Den ändrade sammansättningen hade för övrigt intet sammanhang med den ifrågasatta nya organisationens ändamål, såvitt den permanenta avdelningen av lagrådet anginge. Alla de åsyftade fördelarna skulle, med mindre uppoffring av principer, kunna vinnas, om i grundlagen tillades, att i brådskande fall för granskning av mindre omfattande lagförslag ytterligare en avdelning av lagrådet finge bildas, bestående av tre justitieråd. Detta under förutsättning att man överhuvud ansåge den ifrågasatta organisationen genomförbar.

Ett justitieråd anförde, att han, särskilt med hänsyn till det allt mera växande antalet av huvudsakligen administrativa lagförslag, funne sig böra avstyra varje sådan ändring av lagrådets sammansättning, som innebure uteslutande därur av ett regeringsråd såsom ordinarie ledamot.

Regeringsrättens ledamöter om deltagandet i laggranskningen. Över riksdagens förberörda framställning hava vidare regeringsrättens ledamöter, efter därom av mig gjord hemställan, avgivit yttrande. Samtliga ledamöter hava avstyrkt förslaget om upphörande av regeringsrättens permanenta deltagande i laggranskningen.

Sex regeringsråd hava därvid anfört huvudsakligen följande:

Med remissen torde i främsta rummet avsetts att erhålla yttrande av regeringsrättens ledamöter angående betydenheten av de fördelar, som i form av en snabbare handläggning av mål och ärenden i regeringsrätten kunde vinnas genom ändring i regeringsformens bestämmelse om ett regeringsråds permanenta deltagande i laggranskningen. Av riksdagens skrivelse framginge, att genom den ifrågasatta grundlagsändringen regeringsråden icke skulle helt uteslutas från laggranskningen, men grunderna för bestämmandet, i vilka lagars granskning regeringsråd skulle deltaga, hade ej i någon mån antytts. Man hade dock näppeligen anledning antaga, att tillkallandet av regeringsråd för deltagande i laggranskningen skulle inskränkas till allenast sällsporda undantagsfall i paritet med tillämpningen av den för närvarande gällande bestämmelsen om förordnande för visst ärende av en extra ledamot av lagrådet. Ett sådant antagande skulle nämligen innebära, att vissa ingalunda oviktiga synpunkter, som man avsett att tillgodose genom den nuvarande ordningen för laggranskningen, icke vidare skulle vara värda beaktande, såvitt avsåge regeringsrättens rättstillämpning. Dessa ledamöter syftade därvid främst på angelägenheten av att tillgodogöra lagstiftningen de erfarenheter, som hos de högsta dömande myndigheterna vunnits inom området för den gällande rättens tillämpning, samt att till båtad för tillämpningen av nya lagar tillföra nämnda myndigheter speciell erfarenhet om dessa lagars tillkomst och syften. Man syntes således böra utgå från, att den ifrågasatta grundlagsändringen komme

att innebära, att regeringsråd även framgent skulle deltaga i granskningen av åtminstone förslag till de lagar, som tillämpades av regeringsrätten. Granskning av förslag till lagar av denna art hade, enligt vad i lagrådet förda anteckningar utvisade, under kalenderåren 1923—1927 tagit i anspråk ungefär en tredjedel av lagrådets sammanlagda arbetstid. Att döma härav skulle alltså den åsyftade grundlagsändringen medföra förstärkning av regeringsrättens arbetskrafter under i medeltal endast två tredjedelar av året.

Vad därefter anginge den ökning i antalet årligen i regeringsrätten avgjorda mål, som detta kunde väntas åvägbringa, hänvisade dessa ledamöter till en beräkning, som legat till grund för den av regeringsrättens ledamöter till statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 15 december 1927 avgivna promemoria. Dessa beräkningar gäve vid handen, att medan regeringsrätten med sex ledamöter antoges kunna avgöra omkring 2,400 mål årligen, sistnämnda antal skulle ökas, med sju ledamöter till omkring 2,650 mål, med åtta ledamöter till omkring 2,900 mål och med nio ledamöter till omkring 3,200 mål. Ännu en ledamot skulle alltså betyda, vid ökning från sex till sju och från sju till åtta ledamöter i vardera fallet omkring 250 avgjorda mål mer per år och vid ökning från åtta till nio ledamöter en stegring av antalet avgjorda mål med ytterligare åtminstone 300. I samtliga dessa fall förutsattes emellertid full tjänstgöring under hela året för alla ledamöterna. Som den åsyftade grundlagsändringen, enligt vad förut anförts, icke skulle medgiva, att ytterligare ett regeringsråd kunde hela året deltaga i regeringsrättens arbete utan allenast i medeltal två tredjedelar av året, reducerades nyss angivna ökning av antalet avgjorda mål för respektive fall till två tredjedelar.

Härjämte måste framhållas, att en anordning, varigenom en ledamot av regeringsrätten skulle kunna tidvis inkallas till tjänstgöring i lagrådet, skulle för regeringsrättens arbete föranleda en högst väsentlig olägenhet. För att genom ytterligare en ledamot utvinna ökat antal föredragna mål erfordrades nämligen helt olika arbetsindelning mellan regeringsråden ävensom andra och längre dagliga sessionstider. Detta i sin tur medförde ändrad indelning av föredragningsturer. För varje gång ett regeringsråd inkallades i lagrådet, skulle — så framt fråga icke vore om allenast någon eller några dagar — de dagliga sessionstiderna så väl som arbetsindelningen för regeringsrätten ändras. I fråga om föredragningsturer, som för helt år bestämdes med hänsyn till bland annat att föredragandena skulle erhålla för viss föredragnings-tid avpassad beredelsetid, skulle det knappast vara möjligt att för på förhand ej kända perioder vidtaga de ändringar, vartill kortare sessionstid borde föranleda; regeringsråds tjänstgöring i lagrådet skulle sålunda medföra, att föredragandenas arbetstid icke kunde i full omfattning tillgodogöras. Att dylika, kanske icke så sällan förekommande omkastningar i regeringsrättens arbetsindelning skulle menligt inverka på det kvantitativa arbetsresultatet, torde vara uppenbart.

I varje fall torde dock vara att förvänta, att den med grundlagsändringen åsyftade anordningen skulle i någon, om än ringa mån bidra till att balansen snabbare avvecklades.

Vad åter anginge tiden efter det normal balans uppnåtts, syntes anordningen knappast erforderlig för det syfte, varför den ifrågasatts. Med sex ledamöter hade regeringsrätten under år 1927 avgjort omkring 2,650 mål. Även med hänsyn till att häri ingått flera serier av likartade mål, finnes det icke anledning antaga, att vid den tidpunkt, då balansen avarbetats, regeringsrättens årliga arbetsprodukt skulle bli väsentligt mindre. Att nu med någon grad av tillförlitlighet bedöma, huruvida antalet årligen inkommande mål komme att vid nämnda tidpunkt vara större eller mindre än de sista fyra årens medeltal,

eller omkring 2,600, vore givetvis icke möjligt. Nya lagar eller lagändringar kunde medföra väsentliga förskjutningar. Gångna års erfarenhet visade, att man normalt hade att räkna med fortgående ökning. Framhållas kunde dock en omständighet, som verkade i motsatt riktning. Antalet inkomna beskattningsmål hade sålunda under senare år blivit icke oväsentligt förhöjt, och en av orsakerna därtill vore just regeringsrättens stora balans, som föranlett fördröjd behandling av målen med påföljd att enahanda beskattningsåtgärd måst, innan den blivit slutligen prövad, överklagas ända till fyra eller fem år å rad. Skulle förslaget att genom införande av fullföljdsavgifter minska tillströmningen av beskattningsmål vinna statsmakternas gillande, syntes det ganska säkert, att sedan balansen försvunnit, regeringsrätten med sex ledamöter skulle väl medhinna att årligen avgöra lika många mål som de inkomna. Även om nämnda förslag icke skulle bifallas, hade man grundad anledning antaga, att därest ej regeringsrättens arbetsbörd väsentligen ökades genom ny lagstiftning, balansen då skulle kunna hållas nere i normalt antal mål.

Av det anförda framginge, att den ifrågasatta anordningen skulle dels för avarbetande av den stora balansen äga allenast ringa värde dels ock, sedan denna balans avarbetats, icke för målens avgörande inom skälig tid vara av behovet påkallad. För en ändring av grundlagen kunde anordningen således knappast utgöra tillräckligt skäl. Då därtill komme, att den förut angivna olägenheten för regeringsrättens arbete, som bleve en oundviklig följd därav att ett regeringsråd skulle vissa icke på förhand bestämda tider av året inkallas i lagrådet, måste betecknas såsom synnerligen betydande, funne dessa ledamöter sig böra avstyrka den ifrågasatta grundlagsändringen.

Skulle emellertid beslut fattas, innebärande att regeringsråds permanenta medverkan vid laggranskningen skulle upphöra och en ledamot i regeringsrätten allenast i särskilda fall efter Kungl. Maj:ts beslut däri deltaga, torde i allt fall denne ledamot icke böra, på sätt ifrågasatts, förordnas av Kungl. Maj:t. utan i överensstämmelse med vad förhållandet vore i fråga om de ledamöter av högsta domstolen, som hade att tjänstgöra i lagrådet, utses av regeringsrätten.

En ledamot tillade:

Med de väsentliga skiljaktigheter, som föreläge mellan den administrativa och den judiciella rättskipningen, syntes det, sedan en administrativ högsta domstol inrättats, ej lämpligt, att laggranskningen beträffande lagar, som helt eller till väsentlig del tillämpades av administrativ myndighet, verkställdes enbart av ledamöter från högsta domstolen. Förslaget innebure ju också, att vid sådana lagar en ledamot av regeringsrätten skulle kunna tillkallas. Om så i erforderlig utsträckning komme att ske, torde emellertid med en sådan anordning det mål, som man huvudsakligen velat vinna eller utökning av regeringsrättens arbetskrafter, ej nås, då ett dylikt ambulerande för regeringsrättens ledamöter mellan regeringsrätten och lagrådet med det stora antalet lagar av ifrågavarande art skulle väsentligen försvåra en ordnad indelning av regeringsrättens arbete. Skulle en ändrad anordning ske, syntes lämpligare, att den tanke, som var uppe vid regeringsrättens bildande eller, att högsta domstolen skulle granska lagar tillhörande den rena civil-, kriminal- och kyrkolagstiftningen, och regeringsrätten de övriga, borde på det sätt återupptagas, att åt en särskild delegation, i vilken såsom ledamöter skulle ingå representanter för regeringsrätten samt den centrala och lokala förvaltningen, uppdroges att verkställa granskning av såväl sådana lagar i egentlig mening, som regeringsrätten företrädesvis hade att tillämpa, som även sådana lagar, t. ex. kommunal- och skattelagar, vilka ej tillkomme i den ordning § 87 regeringsformen föreskreve. Ifrågasattas kunde ock, om icke åt denna delegation skulle

kunna uppdragas att i stället för lagrådet verkställa granskning jämväl av sådana lagar i egentlig mening, som företrädesvis tillämpades av förvaltningsmyndigheterna, även om vid tillämpningen av samma lagar regeringsrätten ej vore högsta instans.

Ett regeringsråd anförde bland annat:

Den fördel för regeringsrättens arbete, som av den ifrågasatta förändrade anordningen skulle vinnas, bleve skäligen ringa och vore i allt fall icke av beskaffenhet, att regeringsrättens organisation, i vad anginge antalet regeringsråd, därpå kunde byggas. Den ifrågavarande förändringen i grundlagen borde för övrigt icke genomföras allenast för avhjälpande av den för närvarande befintliga, efter vad det finge antagas, jämförelsevis tillfälliga arbetsbalansen i regeringsrätten utan frågan om lagrådets sammansättning borde ses framför allt ur synpunkten av lagrådets egna arbetsuppgifter och därav påkallade förhållanden. Vid bedömande av frågan härom torde icke böra förbises, att betydelsen av ett regeringsråds medverkan vid laggranskningen icke kunde anses inskränka sig allenast till granskningen av lagar, vilkas tillämpning helt eller företrädesvis fölle inom områden, dit regeringsrättens verksamhet närmast vore förlagd, utan sträckte sig jämväl till lagstiftningen i övrigt, i den mån administrativa förhållanden därvid berördes eller eljest spelade in — något som, enligt vad erfarenheten visade, i stor utsträckning ägde rum. Den tanke, som torde hava legat till grund för lagrådets sammansättning, så vitt nu vore ifråga, eller att jämväl den erfarenhet i berörda hänseenden och därutinnan rådande rättspraxis, som arbetet inom regeringsrätten vore ägnat att skänka, borde vid laggranskningen på ett stadigvarande sätt tillgodogöras, torde därför fortfarande få anses äga giltighet. Ej heller borde underskattas värdet av det tillskott i vidgad och fördjupad insikt i lagstiftningens grunder, som deltagandet i laggranskningen vore ägnat att tillföra regeringsrätten.

Såsom jag i det föregående framhållit, synes någon tvekan icke böra råda därom att, för nedbringande inom rimlig tid av den i regeringsrätten förefintliga balansen, en ökning av antalet i regeringsrätten tjänstgörande ledamöter måste vidtagas. Av utredningen framgår, att en ökning av antalet ledamöter från sex till sju och från sju till åtta i vartdera fallet skulle betyda omkring 250 avgjorda mål mer per år, och att en ökning från åtta till nio ledamöter innebure en stegring av antalet avgjorda mål med ytterligare åtminstone 300. I samtliga dessa fall förutsattes full tjänstgöring året om för samtliga ledamöter.

Regeringsrättens flesta ledamöter hava uttalat, att regeringsrätten med sex ledamöter kunde antagas avgöra omkring 2,400 mål per år. Emellertid har regeringsrätten under år 1927 med sex ledamöter avgjort 2,650 mål. Vidare hava regeringsrättens flesta ledamöter anført, att det icke funnes anledning antaga, att vid den tidpunkt, då balansen avarbetats, regeringsrättens årliga arbetsprestation skulle bliva väsentligt mindre än omkring 2,650 mål samt att, därest icke regeringsrättens arbetsböroda avsevärt ökades genom ny lagstiftning, balansen därefter med sex ständigt arbetande ledamöter skulle kunna hållas nere vid normalt antal mål. På grund härav synes talet 2,400 såsom uttryck för vad regeringsrätten med sex ledamöter kan antagas i medeltal årligen medhinna vara väl lågt. Man torde vara berättigad räkna med omkring 2,500 mål såsom årligt medeltal.

Departementschefen.

Under de fyra sist förflutna åren hava till regeringsrätten inkommit i medeltal 2,600 mål per år. Visserligen möta vanskligheter vid försök att beräkna den årliga tillströmningen av mål för framtiden. Man måste härvid, såsom jag förut framhållit, taga i beräkning möjligheten av en viss successiv stegring. Emellertid hava vissa redan beslutade åtgärder för avskärande av mål från fullföljd till regeringsrätten ännu icke trätt i kraft. Under beaktande härav och, därest av mig i det föregående förordade åtgärder för avskärande av ytterligare vissa grupper av mål från handläggning i regeringsrätten bliva genomförda, torde dock kunna antagas, att någon minskning i tillströmningen av mål skall inträda. Med hänsyn härtill torde man för den närmaste framtiden ej behöva räkna med högre årligt medeltal å de inkommande målen än 2,500.

I betraktande härav kan ett tillskott till regeringsrättens arbetskrafter förväntas helt komma balansen till godo. Å denna skulle avarbetas med sju ledamöter 250 mål, med åtta ledamöter 500 mål och med nio ledamöter 800 mål per år. Under nu angivna förhållanden skulle balansen alltså kunna antagas bliva avarbetad med sju ledamöter efter 14 år, med åtta ledamöter efter 7 år och med nio ledamöter efter $4\frac{2}{5}$ år.

Beträffande de förändringar i fråga om tjänstgöringsförhållandena i regeringsrätten, som betingas av en förändring i antalet där tjänstgörande ledamöter torde följande vara att framhålla.

Antingen de i regeringsrätten tjänstgörande ledamöternas antal kommer att utgöra åtta eller nio, bliver en utsträckning av de dagliga sessionstiderna nödvändig. Därest regeringsrätten består av åtta där tjänstgörande ledamöter, erfordras, för att varje ledamot skall per vecka erhålla ungefär lika lång tjänstgöring å ämbetsrummet som för närvarande är fallet, att regeringsrätten sammanträder 5 timmar tisdag, onsdag, torsdag och fredag. Därjämte skulle erfordras, att liksom nu någon tid under måndagen, vilken veckodag till huvudsaklig del tages i anspråk för justering av de under föregående vecka föredragna målen, anslås till föredragning av mål. För närvarande äger föredragning rum under $1\frac{1}{2}$ timme varje måndag.

Emellertid torde, därest den dagliga sessionstiden skall utsträckas till 5 timmar, bliva oundvikligt att indela sessionerna i två skift om vardera $2\frac{1}{2}$ timme. Att regelbundet åhöra föredragning under fem timmar per dag torde bliva allt för betungande. Det överstiger i varje fall vad som ansetts lämpligt såväl i kammarrätten som i de judiciella överinstanserna. I samtliga dessa domstolar utgör den dagliga sessionstiden fyra timmar och endast i undantagsfall inträffar det, att sammanträde pågår längre tid.

Med åtta i regeringsrätten tjänstgörande ledamöter skulle på varje ledamot per vecka ankomma förutom måndagstjänstgöring fem sammanträden om vardera $2\frac{1}{2}$ timmar fördelade på fyra veckodagar. En sålunda anordnad tjänstgöring måste, även om den sammanlagda tjänstgöringstiden på ämbetsrummet för vecka icke bliver längre än den nuvarande, dock anses väsentligt mera betungande.

Ännu mera otillfredsställande gestalta sig förhållandena, därest i regeringsrätten skola tjänstgöra nio ledamöter. För att varje ledamot i dylikt fall

skall erhålla ungefär lika lång tjänstgöringstid å ämbetsrummet som för närvarande, erfordras att regeringsrätten håller sammanträde förutom såsom nu å måndag, därvid föredragning måste äga rum i medeltal 1 timme, 5 timmar under en var av tisdag, onsdag, torsdag och fredag samt 2 1/2 timme varje lördag. En tjänstgöring enligt nu angivna regler torde emellertid bliva oskäligt betungande. Därest utslag skall kunna beslutas beträffande de under en vecka föredragna målen under nästföljande måndag, måste i rättssäkerhetens intresse det kravet upprätthållas, att ledamöterna disponera lördagen för läsning av handlingarna, för författnings- och litteraturstudier samt för avfattande av förslag till utslag. I förevarande fall skulle det icke kunna undvikas, att ledamot under vissa veckor måste deltaga i domstolens sammanträden torsdag, fredag och lördag samt därvid tjänstgöra 5 timmar under torsdag eller fredag och 2 1/2 timme under en var av de två övriga dagarna. Att under sådana förhållanden medhinna att till måndagen bestämma sitt votum i samtliga mål, i vars avgörande han under veckan deltagit, torde ej kunna ske annorledes än med eftergivande av, i synnerhet då fråga är om högsta instans, oavvisliga krav på rättskipningens säkerhet.

De olägenheter, som sålunda påvisats vara förenade med en organisation av regeringsrätten på en avdelning med nio tjänstgörande ledamöter, hava synts mig vara av den art, att en sådan sammansättning av denna domstol icke kan ifrågasättas under annat villkor än att samtidigt bestämmelserna för domförhet i regeringsrätten ändras därhän, att denna domstol åtminstone i vissa slag av mål bliver domför med allenast tre ledamöter. Då av skäl, jag redan anfört, en nedsättning av det för domförhet erforderliga antalet under vad nu gäller ej bör äga rum, har jag kommit till den slutsats, att en ökning av regeringsrätten till nio där tjänstgörande ledamöter icke lämpligen nu bör ifrågakomma.

De alternativ, som härefter återstå, äro antingen en ökning av antalet ledamöter så, att domstolen kan, vid bibehållande av nu gällande regler för domförhet, tjänstgöra på två avdelningar, eller ock en ökning till högst åtta i regeringsrätten tjänstgörande ledamöter.

Med hänsyn till önskvärdheten av att den förefintliga balansen måtte skyndsammast bliva avarbetad, vore visserligen det förstnämnda alternativet att föredraga. Med två avdelningar om vardera 5 ledamöter skulle balansen efter omkring 3 1/2 år hava nedbringats till normal omfattning. Emellertid är härvid att beakta förutom kostnadsfrågan ytterligare en omständighet, nämligen att den förstärkning av arbetskrafterna, som nu måste äga rum, bör erhålla allenast tillfällig karaktär. Såvitt nu kan beräknas, lär man kunna förvänta, att sedan balansen väl avarbetats, det skall bliva möjligt för regeringsrätten att med nuvarande antal där tjänstgörande ledamöter medhinna att årligen avgöra ungefär lika stort antal mål, som dit inkommer. Det måste emellertid antagas komma att möta svårigheter att vid den tidpunkt, då balansen för dylik händelse skulle vara avslutad, omedelbart nedbringa antalet i regeringsrätten tjänstgörande ledamöter så långt som till sex. Skyldighet att avgå med pension inträder för regeringsrättens äldste ledamot under augusti 1933. Av nu angivet skäl synes man böra undvika att inrätta en hel ny avdelning.

Återstå alltså såsom med hänsyn till föreliggande omständigheter lämpliga utvägar en förstärkning av regeringsrätten i den omfattning att där komma att tjänstgöra sju eller åtta ledamöter. En förstärkning med blott en ledamot skulle emellertid bliva av allt för ringa betydelse för balansens avarbetande. I bästa fall skulle en dylik ökning av arbetskrafterna innebära, att balansen komme att nedbringas med 250 mål per år. En förstärkning med två i regeringsrätten tjänstgörande ledamöter synes därför ofrånkomlig, därest balansen skall inom rimlig tid bringas att upphöra. Fråga är då blott, huruvida för fyllandet av den ena av sålunda erforderliga två nya platser skall kunna tagas i anspråk den i lagrådet tjänstgörande ledamoten i regeringsrätten.

Vad angår spörsmålet om regeringsrådets fortsatta deltagande i lagrådets arbete, så har såväl inom högsta domstolen som inom regeringsrätten framhållits betydelsen av att kunskapen om den administrativa lagstiftningen och dess tillämpning bleve tillgodogjord vid laggranskningen. Detta skäl för bibehållande av den nuvarande anordningen får icke underskattas. Det synes mig givet, att regeringsrättens erfarenhet om och insikt i sådana lagstiftningsärenden, som falla inom området för dess verksamhet, böra utnyttjas vid granskning av förslag till ny eller ändring av gällande sådan lag, särskilt då inom regeringsrätten på ifrågavarande områden av den gällande rätten ej sällan förekomma till avgörande spörsmål av invecklad och svårbedömd beskaffenhet. Men betydelsen av regeringsråds medverkan vid laggranskningen sträcker sig jämväl till sådan lagstiftning, som faller utanför området för regeringsrättens verksamhet, i den mån administrativa förhållanden därvid beröras eller spela in. Ett upphörande av regeringsråds deltagande i laggranskningen skulle vidare innebära ett avsteg från de principer, som ansågos vägledande vid regeringsrättens och lagrådets inrättande. Lagrådet skulle sålunda bliva att anse såsom allenast en avdelning av högsta domstolen utan att andra synpunkter där bleve representerade än de, som vore företrädde i sistnämnda domstol. Därest regeringsråden ej längre skulle delta i laggranskningen, komme de att gå miste om den fördjupade insikt i lagstiftningens grunder, som denna verksamhet skänker. Dessa skäl måste enligt min mening tillmätas betydelse. Deltagandet i lagstiftningsarbetet verkar utan tvivel befruktande på rättskipningen och är ägnat att förebygga en ensidig och alltför formbunden rättstillämpning.

Det synes dessutom föga lämpligt att för avhjälpande av missförhållanden, som, så vitt nu kan bedömas, äro av tillfällig natur, tillgripa åtgärder, vilka hava principiell innebörd och som sträcka sina verkningar utöver den tidrymd, under vilken de olägenheter, man vill undanröja, kunna antagas fortvara.

Nu berörda omständigheter synas mig i och för sig vara av den betydelse, att de böra utesluta ej blott ett fullständigt upphörande av regeringsrådets deltagande i laggranskningen utan jämväl en ifrågasatt begränsning därav till att omfatta allenast förslag till sådana lagar, som falla inom området för regeringsrättens verksamhet. Härtill kommer emellertid, att en förändring av sist angiven beskaffenhet skulle föranleda svårigheter för arbetets ordnande inom regeringsrätten.

Av regeringsrättens ledamöter har framhållits, att betydande olägenheter för regeringsrättens arbete skulle uppkomma, därest ett regeringsråd tidvis tjänstgjorde i lagrådet — och regeringsrättens dömande ledamöter således skulle för nu avsett fall utgöra stundom sju, stundom åtta — och hava dessa olägenheter angivits bestå däri, att, så snart tjänstgöringen i lagrådet komme att omfatta längre tid än en eller ett par dagar, omläggning måste ske dels av arbetsindelnings mellan de i regeringsrätten tjänstgörande regeringsråden dels ock av de dagliga sessionstiderna. Vidare skulle en förändring av de dagliga sessionstidernas längd föranleda rubbningar i de fastställda föredragnings-turerna.

I det föregående har jag framhållit, att med åtta i regeringsrätten tjänstgörande ledamöter den dagliga sessionstiden fyra dagar i veckan måste utsträckas till 5 timmar, fördelade å två skift; på varje ledamot skulle per vecka ankomma förutom måndagstjänstgöring fem sammanträden om vardera $2\frac{1}{2}$ timmar. Vid en tjänstgörig åter av allenast sju ledamöter skulle nu nämnda system ej kunna bibehållas. Därest med sju tjänstgörande ledamöter varje ledamot skall per vecka erhålla ungefär lika lång tjänstgöring å ämbetsrummet som för närvarande, finge sessionstiden under tisdag, onsdag, torsdag och fredag bestämmas till $4\frac{1}{2}$ timme. Att vid sådant förhållande uppdelade de dagliga sessionerna i två skift torde ej vara lämpligt. En återgång finge sålunda ske till nu gällande ordning med samma ledamöter för hel dagsession.

En dylik omkastning av tjänstgöringsförhållandena inom domstolen måste otvivelaktigt bliva förenad med betydande olägenheter. Och olägenheterna skulle ytterligare förstärkas därav att tidpunkten, då omkastning i tjänstgöringen måste äga rum, ävensom den tid, under vilken ändrad ordning för tjänstgöringen måste fortgå, vanligen icke skulle kunna på förhand beräknas på grund av svårigheten att i förväg med någon säkerhet planlägga arbetet i lagrådet.

Ett effektivt bedrivande av verksamheten i en kollegial domstol förutsätter, att arbetet får fortgå utan störande avbrott. Den icke minst viktiga delen av nämnda verksamhet är förlagd till arbete i hemmet, därvid ledamöterna hava att granska handlingarna i föredragna mål samt verkställa för målens avdömande erforderliga studier och överbäganden för avfattande av sina vota. För att sätta ledamöterna i tillfälle att på tjänligaste sätt utnyttja den tid, som icke tages i anspråk för domstolens sammanträden, fortgår ock i varje kollegial domstol ledamöternas tjänstgöring å ämbetsrummet efter en på förhand fastställd indelning. Varje ledamot vet följaktligen, över vilken tid han förfogar för hemarbete, och kan därefter planlägga sitt arbete. Att så kan ske är otvivelaktigt en oundgänglig förutsättning för att beträffande de under en vecka föredragna målen utslag skall kunna beslutas påföljande måndag. Ett uppgivande av sistnämnda regel bör icke få ske. Därest den praxis skulle vinna insteg, att man framflyttar slutjustering av de under en vecka föredragna målen till annan dag än påföljande måndag, kan det komma att visa sig, att man härigenom i avseende å arbetsresultatet förlorar lika mycket och måhända mera än man rent siffermässigt anser sig kunna vinna

genom att det på grund av nu gällande ordning i lagrådet tjänstgörande regeringsrådet under större delen av året i stället finge sitt arbete förlagt till regeringsrätten. Men oregelbundenhet i avseende å tidpunkten för slutjustering av föredragna mål skulle säkerligen icke kunna undvikas vid omkastning av tjänstgöringsförhållandena inom domstolen.

Till det nu anförda komma svårigheterna att vid inträffande omkastningar i sessionstidernas längd utnyttja föredragandenas arbetstid. Föredragandenas tjänstgöring fortgår för närvarande enligt vissa per år fastställda föredragningsturer, därvid föredraganden till varje föredragningstur erhåller en efter föredragningens längd avpassad förberedelsetid. Skulle emellertid domstolens sessionstider omkastas under tider, som ej kunde på förhand fastställas, komme säkerligen betydande svårigheter att möta för att på lämpligt sätt anpassa föredragningsturerna efter de tid efter annan inträdande ändrade sessionstiderna. På grund av oförutsedda uppskov med föredragningen och därav föranledd förnyad förberedelse komme arbetet med målens inläsning att i ej ringa omfattning gå till spillo. Dubbelarbete bleve sålunda erforderligt. Det torde icke bliva möjligt att förekomma olägenheter av här antytt slag.

Den i ärendet verkställda utredningen har sålunda lett mig till den slutsats, att någon ändring i fråga om lagrådets sammansättning icke nu bör vidtagas, men att däremot antalet ledamöter i regeringsrätten bör ökas med två.

Såsom redan i det föregående antytts, bör emellertid denna ökning erhålla allenast tillfällig karaktär. Regeringsrättens flesta ledamöter hava uttalat, att det funnes anledning antaga, att vid den tidpunkt, då balansen avarbetats, regeringsrättens årliga arbetsprodukt icke skulle bliva väsentligt mindre än 2,650 mål, samt att, därest icke regeringsrättens arbetsbörda avsevärt ökades genom ny lagstiftning, balansen därefter med sex ständigt arbetande ledamöter skulle kunna hållas nere i normalt antal mål.

Vid övervägande av det antal ledamöter, med vilket regeringsrätten nu bör ökas, torde i följd härav böra tillses, i den mån så kan ske, att vid den tidpunkt, då balansen nedgått till normal omfattning, antalet ledamöter i regeringsrätten må kunna nedbringas till vad som kan antagas motsvara behovet med hänsyn till antalet vid berörda tidpunkt per år inkommande mål.

Skyldighet att avgå med pension inträder för regeringsrättens äldste ledamot, såsom redan nämnts, under augusti 1933, för ett regeringsråd under januari, för ett under juni och för ett under oktober 1935. Med hänsyn till den avgång, som sålunda kan beräknas bland de nuvarande regeringsråden, torde såsom tidpunkt, då balansen bör vara avarbetad, kunna fastställas utgången av maj månad 1935. Lämpligen torde dock den tidrymd, under vilken regeringsrätten skall bestå av nio ledamöter, böra i regeringsrättslagen angivas till utgången av år 1934 samt att antalet regeringsråd därefter skall, i den mån sådant i följd av inträffade ledigheter kan ske, nedbringas till sju. Balansens avarbetande skulle sålunda fördelas å en tid av sju år, under vilken tid balansen per år skulle nedbringas med 500 mål.

Av den här verkställda undersökningen framgår sålunda, att för att balansen skall kunna beräknas avarbetad vid utgången av budgetåret 1934—1935 antalet

i regeringsrätten tjänstgörande ledamöter bör från och med nästkommande budgetårs ingång ökas med två. Jag hemställer alltså, att regeringsrätten intill utgången av år 1934 skall utgöras av nio ledamöter samt att därefter antalet regeringsråd, i den mån sådant i följd av inträffade ledigheter kan ske, nedbringas till sju. I anslutning till vad jag sålunda hemställt, har jag låtit utarbета förslag till därav påkallad ändrad lydelse av 1 § regeringsrättslagen.»

Föredraganden uppläser förslag till *lag om ändrad lydelse av 1, 2 och 3 §§ i lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt*, av det innehåll bilaga till detta protokoll utvisar, samt hemställer, att lagrådets yttrande över förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

E. Lindström.

Bilaga.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 1, 2 och 3 §§ i lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3)
om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Härigenom förordnas, att 1, 2 och 3 §§ i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt skola, 1 och 2 §§ i nedan angivna delar, hava följande ändrade lydelse:

1 §.

Kungl. Maj:ts regeringsrätt skall intill utgången av år 1934 utgöras av nio regeringsråd. Därefter skall antalet regeringsråd, i den mån sådant i följd av inträffade ledigheter kan ske, nedbringas till sju. En av regeringsrättens lagfarna ledamöter skall, enligt vad därom är särskilt stadgat, tjänstgöra i lagrådet.

Med iakttagande — — — — fördela tjänstgöringsskyldigheten.

2 §.

Besvär, som jämlikt författningarna må hos Konungen fullföljas i statsdepartementen, skola, med de undantag, varom nedan i denna paragraf och i 3 § sägs, tillhöra regeringsrättens upptagande och avgörande i följande mål:

2:o) mål om beslut av landsting, av kommun, annan menighet eller deras representationer, så framt ej klagan föres över Konungens befallningshavandes beslut i anledning av sökt fastställelse å i polisdistrikt eller av landsting fattat beslut om avlöning eller pension åt polisman, varom förmåles i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket, om familjeunderstöd åt änka och barn efter sådan polisman eller om begravningshjälp till hans dödsbo, eller klagan avser, huruvida i nämnda lag omförmäld befattning vid polisväsendet skall vara ordinarie, eller ock målet angår skolväsendets ordnande;

mål om nybyggnad, inredning eller reparation av allmän byggnad, som av menighet skall byggas och underhållas, om stället för sådan byggnads uppförande;

mål angående fattigvården, så framt ej klagan rörer Konungens befallningshavandes beslut i fråga om skyldighet för fattigvårdssamhälle att hava egen fattigvårdsanstalt eller del i sådan;

mål angående samhällets barnavård;

mål om barnavårdsnämnds beslut i fråga, som avses i lagen om barn utom äktenskap;

mål angående allmän pensionsförsäkring;

13:o) mål om Konungens befallningshavandes beslut rörande förordnande till vägdelning, till syn rörande dikning, vattenavledning eller flottning eller till annan dylik förrättning, om befallningshavandens åtgärder till befordrande av dessa förrättingars fortgång och behöriga verkställighet, om förordnanden till lantmäteriförrättningar, om lantmätares avstängande från rätt till nya förordnanden;

15:o) mål om kyrkobokföring, lysning eller annat kungörande till äktenskap, utfärdande av äktenskapscertifikat, företagande av vigsel;

3 §.

Därest i mål, som enligt 2:o) av 2 § tillhör regeringsrättens upptagande, klagan rörer myndighets beslut i anledning av sökt fastställelse å landstings, menighets eller dess representations beslut, eller mål, som i andra stycket av samma punkt sägs, angår skolväsendets ordnande, skall regeringsrätten, med eget utlåtande, överlämna målet till avgörande av Konungen i statsrådet.

Samma lag vare, där besvärsmål angår flera ämnen, av vilka något, men ej alla i 2 § angivits tillhöra regeringsrättens upptagande.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1928.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 19 mars 1928.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet VON SETH,
 justitierådet WEDBERG,
 regeringsrådet PLANTING-GYLLENBÅGA,
 justitierådet ALEXANDERSON.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 9 mars 1928, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 2 och 3 §§ i lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Torsten Petersson.

Lagrådet anförde:

I 14 § 1. lagen om polisväsendet i riket talas ej om polismän utan helt allmänt om befattningshavare vid polisväsendet. Giltig grund torde saknas att i förevarande lag avvika från detta uttryckssätt. Med hänsyn härtill, men även av andra redaktionella skäl, hemställas att det undantag i 2 § 2:o) första ledet, som hänför sig till sagda lag, måtte avfattas sålunda: så framt ej klagan föres över Konungens befallningshavandes beslut i anledning av sökt fastställelse å beslut, varom förmäles i 14 § 1. lagen om polisväsendet i riket.

Enligt den nuvarande lydelsen av 2 § 13:o) höra till regeringsrättens prövning mål om Konungens befallningshavandes åtgärder till befordrande av lantmåteriförrättningsars, men ej andra förrättningsars, fortgång och behöriga verkställighet. Enligt förslaget skulle det bliva tvärtom. Att bestämmelsen om lantmåteriförrättningar uteslutits beror uppenbarligen därpå, att tillsynen över att sådana förrättningar vederbörligen fortgå och verkställas numera helt ankommer på överlantmätarna och lantmåteristyrelsen, vilken senare har att, där förhållandena icke äro sådana, att åtal vid domstol påkallas, i disciplinär väg inskrida mot den felande eller försumlige. Talan mot vad lantmåteristyrelsen i sådan väg åtgör och beslutar prövas redan nu enligt punkten 17:o) av regeringsrätten. Beträffande övriga förrättningar lära icke några stadganden fin-

nas, som berättiga Konungens befallningshavande att vidtaga sådana särskilda åtgärder i förevarande hänseende, som det tidigare ankommit på befallningshavanden att vidtaga i fråga om lantmäteriförrättningar. Orden: om befallningshavandens åtgärder — — — — — behöriga verkställighet, torde alltså böra utgå.

Ur protokollet:

Oskar Adelsohn.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 20 mars 1928.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden RIBBING, GÄRDE, PETTERSSON, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG, VON STOCKENSTRÖM.

Efter gemensam beredning med cheferna för social-, finans-, ecklesiastik- och jordbruksdepartementen anmäler tillförordnade chefen för justitiedepartementet, statsrådet Gärde, lagrådets den 19 mars 1928 avgivna utlåtande över det den 9 i samma månad till lagrådet remitterade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 1, 2 och 3 §§ i lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt*.

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden, att han låtit i förslaget vidtaga ändringar i de av lagrådet anmärkta hänseenden ävensom därutöver några mindre jämkningar av formell natur.

Föredraganden uppläser härefter det omarbetade förslaget samt hemställer, att detsamma måtte genom proposition föreläggas innevarande års riksdag till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.